

Olha Hul

(National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-0648-104X>

e-mail: olgagul7@gmail.com

Testament mieszczanina lwowskiego Wawrzyńca Morawińskiego z 1572 r. jako przykład ostatniej woli osoby bezdzietnej¹

*The Will of Lviv Burgher Wawrzyniec Morawiński from 1572 As an Example
of the Last Will of a Childless Person*

ABSTRACT

The documented last will of Wawrzyniec Morawiński shows the world of things surrounding a resident of Lviv in the early modern period. It is a contribution to the study of the everyday life of the bourgeoisie and the material and spiritual culture throughout

PUBLICATION INFO				
	 WYDAMNICTWO		 e-ISSN: 2449-8467 ISSN: 2082-6060	
THE AUTHOR'S ADDRESS: Olha Hul, the Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, 4 Kozelnytska Street, Lviv 79026, Ukraine				
SOURCE OF FUNDING: Statutory Research of the Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine				
SUBMITTED: 2024.04.04		ACCEPTED: 2025.07.31	PUBLISHED ONLINE: 2025.10.31	
WEBSITE OF THE JOURNAL: https://journals.umcs.pl/rh			EDITORIAL COMMITTEE e-mail: reshistorica@umcs.pl	
 DIRECTORY OF OPEN ACCESS JOURNALS				

¹ Artykuł został przygotowany w ramach stażu stypendialnego Fundacji Gerdy Henkel (Niemcy) w 2023–2024 r.

history. The Testament is arranged with great precision and subtlety. On its basis one can accurately characterise the movable and immovable property of a moderately wealthy burgher of the early modern period and his relations with other town inhabitants.

Key words: testament, Wawrzyniec Morawiński, early modern Lviv, bourgeois, inheritance, charity, material culture

STRESZCZENIE

Udokumentowana ostatnia wola Wawrzyńca Morawińskiego ukazuje świat rzeczy otaczający mieszkańca Lwowa w okresie wczesnonowoczesnym. Stanowi przyczynek do badań nad życiem codziennym mieszczan i kulturą materialną oraz duchową na przestrzeni dziejów. Testament ułożony jest niezwykle precyzyjnie i subtelnie. Na jego podstawie można dokładnie scharakteryzować majątek ruchomy i nieruchomy średniozamożnego mieszczanina okresu wczesnonowoczesnego oraz jego stosunki z innymi mieszkańcami miasta.

Słowa kluczowe: testament, Wawrzyniec Morawiński, wczesnonowoczesny Lwów, mieszczanin, spadek, dobroczynność, kultura materialna

Testament to niezwykle bogaty rodzaj źródła historycznego, o czym przekonuje liczna historiografia tematu oraz różne sposoby jego interpretacji: od badania kondycji majątkowej, genealogii, działalności zawodowej, do kwestii duchowości czy kultury materialnej i umysłowej. Od pewnego czasu wielkim zainteresowaniem historyków cieszą się edycje źródłowe² oraz opracowania syntetyczne o testamentach z różnych ośrodków miejskich: Warszawy, Krakowa, a także miast Wielkopolski, Pomorza czy Wołynia³.

² *Testamenty mieszczan warszawskich od XV do końca XVII wieku. Katalog*, wyd. A. Bartoszewicz, A. Karpiński, K. Warda, Warszawa 2010; *Testamenty mieszkańców lwowskich z drugiej połowy XVI i z XVII wieku. Katalog*, oprac. O. Winnyczenko, Warszawa 2017; *Katalog testamentów z krakowskich ksiąg miejskich do 1550 r.*, oprac. J. Wysmulek, Warszawa 2017.

³ A. Bartoszewicz, *Religijność mieszkańców późnośredniowiecznego Szadku w świetle aktów ich ostatniej woli*, „Biuletyn Szadkowski” 2018, 18, s. 5–19; A. Bartoszewicz, *Testament jako źródło do badań nad piśmiennością mieszczańską w późnym średniowieczu*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2011, 59, 3–4, s. 293–303; A. Głowacka-Penczyńska, *Testamenty mieszkańców małych miast wielkopolskich z XVII w.*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2011, 59, 3–4, s. 389–390; A. Karpiński, *Zapisy „pobożne” i postawy religijne mieszczanek polskich w świetle testamentów z II poł. XVI i XVII w.*, w: *Tryumfy i porażki. Studia z dziejów kultury polskiej XVI–XVII w.*, red. M. Bogucka, Warszawa 1989, s. 273–274; A. Karpiński, *Dobroczynne i religijne legaty lwowskich mieszczan w świetle ich testamentów z lat 1550–1700*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2011, 59, 3–4, s. 363–379; B. Popiołek, *Woli mojej ostatniej testament ten... Testamenty staropolskie jako źródło do historii mentalności XVII i XVIII wieku*, Kraków 2009; U. Sowina, *Testamenty mieszczan krakowskich jako źródła do badań nad stronami rodzinnymi imigrantów w krakowskiej elicie władzy (Przykład Jana z Reguła na Mazowszu)*, w: *Elita władzy miasta Krakowa i jej związki z miastami Europy w średniowieczu i epoce nowożytnej (do połowy XVII wieku). Zbiór studiów*, red. K. Pacuski, Kraków 2011, s. 433–446;

O aktach ostatniej woli mieszczan lwowskich kilka artykułów napisała Jaryna Koczerkewycz⁴, Oksana Winnyczenko przebadala testamenty przedstawicieli ormiańskiej nacji Lwowa⁵ oraz wydała katalog testamentów od XVI do połowy XVII w.⁶ Bohdana Petryszak zaś scharakteryzowała stronę prawną wystawiania tych dokumentów przez urzędników kancelarii miejskiej⁷. Bardzo cennymi są również edycje testamentów przedstawicieli różnych grup etnicznych zamieszkujących miasto: Polaków – rajcy Marcina Kampiana⁸, Ormian – kupca Warnika⁹ oraz biskupa ormiańskiego Nersesowycza¹⁰, Rusinów – Łeska Małeckiego¹¹, Iwana Kuryłowicza¹², o. Józefa¹³,

J. Wysmulek, *Przejawy religijności mieszczan krakowskich na podstawie XIV-wiecznych testamentów i zapisów pobożnych*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 2010, 54, s. 85–126; idem, *Testamenty mieszczan krakowskich (XIV–XV wiek)*, Warszawa 2015; H. Білоус, „Визнаваю сим моим тастаментом и востанею волею своєю”. Тестаменти волинських міщанок кінця XVI–XVII ст., „Соціум. Альманах соціальної історії” 2017, 13–14, s. 127–160; idem, *Тестаменти киян середини XVI – першої половини XVII ст.*, Київ 2011.

⁴ Я. Кочеркевич, *Побут львів'ян XVII ст. (джерелознавчий аналіз заповітів)*, „Студії з архівної справи та документознавства” 2003, 10, s. 55–58; Я. Кочеркевич, *Заповіти львівських міщан XVII ст.*, „Архіви України” 2009, 5 (265), s. 133–156; Я. Кочеркевич, *Побожні формули у заповітах міщан м. Львова другої половини XVI–XVII століть: дипломатичний аналіз*, „Архіви України” 2010, 5 (270), s. 45–61.

⁵ О. Вінниченко, „Порятунок душі” у світлі testamentів львівських вірмен XVII–XVIII століть, w: *Лwów: miasto – społeczeństwo – kultura. Studia z dziejów miasta*, t. 9, *Життя codzienne miasta*, red. K. Karolczak, Ł.T. Sroka, Kraków 2014, s. 73–83.

⁶ *Testamenty mieszkańców lwowskich z drugiej połowy XVI i z XVII wieku. Katalog*, oprac. O. Winnyczenko, Warszawa 2017.

⁷ B. Petryszak, *Pisarze miejszy lwowscy jako testatorzy i spadkobiercy od XIV do pierwszej połowy XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2013, 59, 2, s. 295–304.

⁸ О. Вінниченко, *Тестамент львівського патриція Марціна Кампіана (1629 р.)*, „Вісник Львівського університету. Серія історична” 2017, s. 266–291.

⁹ Ю. Зазуляк, *Заповіт львівського вірменина Вартіка з 1461 року*, „Вісник Львівського університету. Серія історична” 2017, s. 227–237; М. Капраль, *Упокій душі по вірменськи: заповіт львівського купця Вартіка від 10 серпня 1461 р.*, „Вісник Львівського університету. Серія історична” 2019, s. 210–219.

¹⁰ О. Вінниченко, „Побожна смерть”: заповіт львівського вірменського єпископа Дедата Нерсесовича (1709 р.), „Вісник Львівського університету. Серія історична” 2012, s. 44–55.

¹¹ І. Замостяник, *Тестамент львівського крамаря, братчика Успенської церкви Леська Малецького (1589)*, w: *Культура і мистецтво західноукраїнських земель. Збірник статей*, red. В. Александрович, Львів 2019, s. 105–121.

¹² І. Замостяник, *Заповіт львівського передміщанина Івана Куриловича (1652)*, w: *Львівська Ставропігія: історія, персоналі, взаємини. Збірник статей*, red. В. Александрович, І. Орлевич, Львів 2017, s. 110–122.

¹³ І. Замостяник, *Заповіт священника церкви святого Теодора Тирона у Львові о. Йосипа 1621 року*, w: *З історії західноукраїнських земель. Збірник статей*, red. І. Орлевич, Львів 2018, s. 76–82.

Anny Krasowskiej¹⁴ i Zofii Affendykowej¹⁵, Włochów – architekta Pawła Rzymianina¹⁶.

Testament Wawrzyńca Morawińskiego zasługuje na uwagę badaczy z kilku powodów. Po pierwsze, jest to akt ostatniej woli osoby pochodzenia szlacheckiego, która po przeprowadzeniu się do Lwowa nie była związana ze środowiskiem elity władzy miasta, lecz stała się typowym przedstawicielem średniej warstwy mieszczańskiej. Po drugie, dokument jest ułożony niezwykle precyzyjnie i subtelnie, na jego podstawie można dokładnie scharakteryzować majątek ruchomy i nieruchomy średnio zamożnego mieszczanina lwowskiego. Po trzecie, ze względu na to, że Wawrzyniec Morawiński nie miał dzieci, a jego żona zmarła kilka lat wcześniej, przekazał on prawie całe swoje mienie na rzecz instytucji kościelnych i dobroczynnych. Oprócz tego dokument ten może być przykładem implementacji prawa kaduka w miastach królewskich.

Wawrzyniec Morawiński najprawdopodobniej przeprowadził się do Lwowa w 1546 r., kiedy przyjął tutaj obywatelstwo miejskie. Z zapisu w rejestrze przyjęć do prawa miejskiego dowiadujemy się, że pochodził z wielkopolskiej miejscowości Morawina (osada w powiecie kępińskim) i był synem szlachetnego Macieja Morawińskiego¹⁷. W testamencie niejednokrotnie wspominał swojego brata Macieja oraz siostrę (bez zaznaczenia jej imienia). Z późniejszych wpisów do aktów miejskich dowiadujemy się, że w podziale jego majątku w 1573 r. uczestniczył jego brat – szlachetny Maciej Mrowiński, który był burgrabią zamku w Wieluniu¹⁸, oraz dwie siostry – Małgorzata (żona Stanisława z Dąbrówki)¹⁹ i Dorota, która wtedy już była wdową²⁰.

W dostępnych źródłach nie odnaleziono informacji, skąd pochodziła jego żona Zofia. Ze względu na wzmiankę w testamencie o jej przyjaciółce

¹⁴ Б. Лазорак, „Я, убога недостойна грішниця...”: тестамент львівської міщанки Анни Красовської 1714 року, „Вісник Львівського університету. Серія історична” 2013, 48, s. 461–487.

¹⁵ І. Лиліо, До питання про щоденне життя львівських міщан XVI ст. (за інвентарем особистих речей Софії Афендик), „Вісник Львівського університету. Серія історична” 2015, 51, s. 632–645.

¹⁶ І. Замостяник, Тестамент львівського архітектора Павла Римлянина (1618), „Український археографічний щорічник. Збірник наукових праць” 2009, 13, s. 457–465.

¹⁷ *Album civium Leopoliensium. Rejestry przyjęć do prawa miejskiego we Lwowie 1388–1783*, wyd. A. Janeczek, t. 1–2, Poznań–Warszawa 2005, nr 2171.

¹⁸ Центральний державний історичний архів України м. Львів [dalej: ЦДІАЛ], фонд [dalej: ф.] 52, опис [dalej: оп.] 2, справа [dalej: спр.] 15, s. 1436–1442.

¹⁹ ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 15, s. 1436–1437.

²⁰ *Ibidem*, s. 1439.

Annie z Kamieńca²¹, która opiekowała się nią przed śmiercią, można domniemywać, że pochodziła z tego miasta, chociaż nie wykluczono, że była lwowianką. Trudno powiedzieć coś pewnego o motywie przeprowadzki Wawrzyńca Morawińskiego do Lwowa. Może był jednym z mniej zamożnych szlachciców i jego stan materialny zmusił go do szukania lepszego życia w wielkim mieście²²; albo przeprowadził się tutaj do żony. W testamencie zaznaczył, że nie zostawia krewnym większych majątności, gdyż „z domu rodzinnego niczego nie dostał, a dorobił się wszystkiego razem z żoną ciężką pracą”. W ciągu życia we Lwowie Morawiński nigdy nie był wzmiankowany w księgach miejskich jako „nobilis”, zaś zawsze jako „Cives Leopoliensis”, lecz można dostrzec jego powiązanie z osobami nobilitowanymi – był poręczycielem szlachetnego Alberta Żabokrzyskiego²³, prowadził również interesy ze szlachetnym Wojciechem Bidłowskim²⁴. Swój stosunek do stanu szlacheckiego ujawniał, używając w życiu codziennym rzeczy z herbem rodu Morawińskich²⁵ – srebrnego pasa i dwunastu srebrnych łyżek, a także całkiem sporego rynsztunku rycerskiego, w skład którego wchodziły: zbroja, hełm, przyłbica, rękawice, miecze, szablance, kordy, łuki, rusznice.

Wawrzyniec Morawiński nie miał powiązań rodzinnych z bogatymi rodzinami lwowskimi, nigdy też nie został wybrany do instytucji samorządu miejskiego, są jednak wzmianki o pełnieniu przez niego funkcji ekonoma (zarządcy) szpitala św. Ducha. Z racji tego czerpał znaczne korzyści z ziemi należącej do szpitala, mianowicie razem z żoną Zofią przysługiwało mu 1/3 dochodów od młynów na rzece Pełtew na terenie wsi Małechów za wsią Wzniesienie i obok wzgórza wsi Laszki oraz od stawu położonego obok tych młynów²⁶. Pod koniec życia był również właścicielem folwarku na ul. Garnarzy koło cerkwi ruskiej²⁷, jatki piekarskiej, kupionej od piekarza Iwaszka Hrinkowicza²⁸, a także części browaru²⁹. Z tych nieruchomości niewątpliwie czerpał też spore zyski. Potwierdzeniem tego może być wzmianka w testamencie o nieopłaconym długu przez młynarza Mateusza Kożuszka: „został mi dłużen czynszów

²¹ *Ibidem*, s. 1143.

²² W. Dworzaczek, *Przenikanie szlachty do stanu mieszczańskiego w Wielkopolsce w XVI i XVII wieku*, „Przegląd Historyczny” 1956, 47, 4, s. 656–684.

²³ *Album*, nr 2795.

²⁴ ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 15, s. 305.

²⁵ *Rody ziemiańskie XV i XVI wieku. Zestawione według dzielnic, w których były osiedlone*, zestawił J. Krzepela, Kraków 1930, s. 36.

²⁶ ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 13, s. 805–806.

²⁷ ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 14, s. 705.

²⁸ ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 13, s. 563.

²⁹ ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 15, s. 572.

młyńskich, których mi nie płacił trzy lata, na rok po 40 złotych liczony polskich”. Obecność w testamencie wzmianki o 64 łokciach niekrojonych ręczników, 15 łokciach niekrojonych obrusów oraz o futrach kunich może świadczyć o tym, że zajmował się handlem podobnymi rzeczami³⁰. Swój kapitał lokował w nieruchomościach, spośród których należy wymienić 1/2 część kamienicy „Kinostowskiej” położonej na Rynku między kamienicami Arcybiskupa i Szylingowską, wykupionej od następców Baltazara Kinosta³¹, dom z ogrodem za kościołem św. Anny obok domu rajcy Jana Zaleskiego³², a także murowany dom koło „domu krawieckiego”³³.

Jesienią 1572 r., kiedy w mieście szerzyło się „powietrze morowe”, Wawrzyniec Morawiński spisał swój testament i „będąc dobrego rozumu i pamięci, uczynił szafarzami i executorami tego wszystkiego, co tu spisał” – doktora Mikołaja Śmieszka³⁴, Jana Zaleskiego³⁵ i Jakuba Mieszkowskiego³⁶; świadkami byli Jan Gorczyca i Jan Kostogryzek, starsi ulicy Łyczakowskiej, oraz Jan Dwornik i Marcin Mielnik z Zamarstynowa. Spisał treść tego dokumentu pisarz miejski Wojciech Ostrosz³⁷. Razem egzekutorów i świadków zawarcia aktu ostatniej woli było siedmiu, tak jak przewidywało prawo magdeburskie³⁸. Egzekutorowie testamentu byli dobrze znanymi w mieście i bardzo bogatymi ludźmi. Może na wybór trzech rajców na wykonawców jego ostatniej woli miały wpływ dobre relacje z jego sąsiadem rajcą Janem Zaleskim, o którym niejednokrotnie wspominał w testamencie i któremu zresztą przekazał niektóre rzeczy ze swego mienia.

³⁰ *Ibidem*, s. 1148.

³¹ Część domu została wykupiona w 1560 r. od Kacpra Hubickiego, drugiego męża Anny (wcześniej była żoną Baltazara Kinosta, który zmarł), inna część od Jakuba Piczkowskiego i jego żony Zofii, która wcześniej była żoną Melchiora Kinosta, czyli synową Baltazara Kinosta: *ibidem*, ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 13, s. 218, 651, 970.

³² *Ibidem*, s. 437.

³³ ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 16, s. 118.

³⁴ Mikołaj Śmieszek (Mikołaj Gelazinus) – rajca lwowski (1562–1580): *Urzednicy miasta Lwowa w XIII–XVIII wieku*, oprac. M. Kaprał, w: *Spisy urzedników miejskich z obszaru dawnej Rzeczypospolitej, Śląska i Pomorza Zachodniego*, t. 7, *Ziemie Ruskie*, z. 1, Lwów–Toruń 2008, nr 189.

³⁵ Jan Zaleski – rajca lwowski (1561–1567): *Urzednicy miasta*, nr 188.

³⁶ Jakub Mieszkowski – rajca lwowski (1571–1602). *Urzednicy miasta*, nr 191. Był jednym z głównych uczestników konfliktu między mieszczanami a władzami Lwowa w latach 1576–1577. Dokładniej na ten temat vide: O. Гуль, *Львів у XVI столітті: місто конфліктів та порозуміння*, Львів 2018, s. 131–132.

³⁷ Wojciech Ostrosz – pisarz (1576–1579), ławnik (1579–1581), rajca (1581–1583): *Urzednicy miasta*, nr 198.

³⁸ *Ius municipale, to jest miejskie majdeburskie, nowo z łacińskiego i z niemieckiego na polski język z pilnością i wiernie przełożone*, wyd. G.M. Kowalski, Kraków 2011, s. 216.

Treść testamentu Wawrzyńca Morawińskiego zawiera następujące części: „wola ostateczna i spis rzeczy wszystkich Pana Wawrzyńca Morawińskiego mieszczanina lwowskiego”, „długi, co mi kto dłużeń”, „długi, co ja winien komu”. Dokument ten, w odróżnieniu od testamentów przedstawicieli patrycjatu miejskiego³⁹, zaczyna się nie od rozporządzenia dobrami nieruchomymi, które miały o wiele większą wartość, lecz od szczegółowego wykazu rzeczy ruchomych. Według badań Franciszka Leśniaka właśnie w takiej kolejności sporządzali inwentarze pośmiertne przedstawiciele pospólstwa. Dominowały w nich odzież wierzchnia, naczynia i sprzęty gospodarstwa domowego⁴⁰.

Wśród rzeczy cennych Wawrzyniec Morawiński wymienił: złote pierścionki „z czerwonymi kamyczkami”, pasy srebrne, złotą tkaninę na brunatnym aksamicie, srebrny naczółek, kubek oraz korczak z pozłacanymi krajami i oprócz tego wielkie i małe srebrne łyżki. Część z tych przedmiotów pełniła rolę wyznacznika zamożności, a w przypadku dwunastu srebrnych łyżek i pozłacanego pasa srebrnego, na których był wygrawerowany herb rodu Morawińskich, zapewne i przynależności do rodu szlacheckiego. Wśród czterech pasów srebrnych wymienionych w testamencie tylko jeden był „pasem srebrnym powszednim”, natomiast inne trzy składały się z ruchomych puklinów, naszytych na skórze lub futrze, które spinały się bardzo ozdobnymi, zanikłami i były ozdobione w różyczki. Takie pasy z rytymi ornamentami zwano pasami lwowskimi lub przeworskimi, zdobyły one największą popularność w pierwszej połowie XVII w.⁴¹

Pośród naczyń i urządzeń domowych w testamencie zostały wymienione: patelnia, wielkie i małe kotły, garnki miedziane, szkatułki na korzenie, widelce żelazne, dzbany tureckie, szklanki weneckie, lichtarze mosiężowe, durszlaki miedziane, szczotki do czesania lnu, tarki, blacha miedziana, garniec gorzałkowy z całym naczyniem, browar ze wszystkimi naczyniami, z beczkami miodowymi i piwnymi, a także 80 sztuk dobrze zrobionej cyny (z ogólną masą 8 kamieni⁴²) i 39 sztuk prostej cyny (z ogólną masą 5 kamieni). Tak duża liczba naczyń cynowych wskazuje na nieprzeciętne stanowisko materialne Wawrzyńca Morawińskiego, gdyż

³⁹ Jako przykład można wymienić testament Marcina Kampiana: O. Вінниченко, *Тестамент львівського патриція Марціана Кампіана (1629 р.)*, „Вісник Львівського університету. Серія історична” 2017, s. 266–291.

⁴⁰ F. Leśniak, *Ruchomości mieszczan jako atrybuty stratyfikacji społecznej (XVI–XVIII w.)*, „Res Gestae. Czasopismo Historyczne” 2015, 1, s. 97.

⁴¹ M. Bartkiewicz, *Odzież i wnętrza domów mieszczkańskich w Polsce w drugiej połowie XVI i w XVII wieku*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974, s. 220.

⁴² 1 kamień – 12,96 kg.

w środowisku średniozamożnej szlachty cynowe naczynia uznawano za wykwintne, używano ich tylko sporadycznie dla celów reprezentacyjnych, a na co dzień korzystano głównie z naczyń drewnianych⁴³. Warto również zauważyć, że całość cyny została przekazana w równych częściach dla różnych instytucji kościelnych Lwowa.

W dalszej kolejności spisano szaty męskie i niewieście. Były to głównie okrycia wierzchnie, czapki, suknie i bielizna. Warto zauważyć, że w testamencie nie wymieniono żadnego żupana, który wówczas był podstawowym elementem polskiego ubioru odświętnego, natomiast wspomniano aż siedem „szub” noszonych „powierzch” żupana. Szuba spełniała rolę dzisiejszych futer, była długa, przestronna i najczęściej niezapinana. Szuby noszono nie tylko dla ciepła, ale uważano je za męski ubiór reprezentacyjny. Polacy zapożyczyli ten strój ze wschodu, zastępując nim poprzednio noszone kozuchy baranie⁴⁴. Szuby wymienione w testamencie Morawińskiego były zrobione z czamletu⁴⁵, uterfinu⁴⁶, muchajeru⁴⁷, czyli z tkanin pochodzenia włoskiego, angielskiego lub wschodniego. Były podszyte tańszymi skórami króliczymi lub futrem lisim, a z przodu ozdobione bramami bobrowymi lub kołnierzami kunimi⁴⁸. Wśród ubrań męskich w testamencie zostały wymienione również kaftany zamkowe, kitliki adamaszkowy i czamletowy⁴⁹, kopieniaki⁵⁰, kamizelki adamaszkowe i kitajczane⁵¹ oraz giermaki. Moda noszenia giermaków, które były

⁴³ A. Pośpiech, *Majątek osobisty szlachcica w świetle wielkopolskich pośmiertnych inwentarzy ruchomości z XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 1981, 29, 4, s. 470; M. Bartkiewicz, *op. cit.*, s. 83–85.

⁴⁴ *Kultura Polski średniowiecznej XIV–XV w.* red. B. Geremek, Warszawa 1997, s. 41.

⁴⁵ Czamlet – tkanina zrobiona z wełny owczej, niekiedy i koziej, wykorzystywana do szycia odzieży wierzchniej: I. Turnau, *Słownik ubiorów. Tkaniny, wyroby pozatkackie, skóry, broń i klejnoty oraz barwy znane w Polsce od średniowiecza do początku XIX w.*, Warszawa 1999, s. 79.

⁴⁶ Uterfin – cienkie sukno, importowane do Polski. I. Turnau, *op. cit.*, s. 194.

⁴⁷ Muchajer – tkanina podobna do czamletu, którą przywożono głównie ze Wschodu. M. Bartkiewicz, *op. cit.*, s. 115–116.

⁴⁸ I. Замостяник, *Чоловічий одяг львівських міщан кінця XVI – першої половини XVII ст.*, „Народознавчі зошити” 2016, 4 (130), s. 875–877.

⁴⁹ Kitliki wykonywano z tkanin jedwabnych, ozdabiano wyłogami futrzanymi lub też innymi gatunkami tkanin oraz naszywano pasamony lub sznurki złote. M. Bartkiewicz, *op. cit.*, s. 170.

⁵⁰ Kopieniaki – krótkie męskie okrycie sięgające najwyżej do kolan, był luźny, z rozciętymi rękawami, niewielkim kołnierzem, guzami i ozdobami pasamoniczymi przy zapięciu. Były używane do podróży, w czasie deszczu lub wyjazdu na polowanie. *Ibidem*, s. 163.

⁵¹ Nieodłączna część mieszczkańskiego ubioru zagranicznego. Były strojem uniwersalnym, noszonym na uroczyste okazje, w domu i do pracy. Kamizelki zakładano na koszule, których często nie było w ogóle widać. Za najładniejsze uchodziły kamizelki jedwabne,

ubiozem pochodzenia tureckiego, przyszła najpierw na Litwę, a potem na ziemię polskie. Giermaki charakteryzowały się długością do kostek i ozdobnym wykończeniem: pętlcami, pasamonami, srebrnymi guzikami i haftkami. Szyto je z tkanin zarówno tanich, jak i drogich materiałów importowanych, najczęściej z czamletu, uterfinu, sukna czeskiego. Ze względu na polskie warunki klimatyczne zamożniejsi mieszczanie podszywali giermaki kunami, bobrami i lisami, mniej zamożni królikami i baranami. Letnie giermaki podszywano tkaninami, przeważnie jedwabnymi⁵².

Wśród ubrań damskich wymieniono „szubkę” z kitajki zielonej podszytą wiewiórkami, letniki kitajczane, płaszcze i cztery suknie wykonane z droższych rodzajów tkanin: jedna z aksamitu obramowana złotogłowem⁵³, druga biała, adamaszkowa, obramowana aksamitem, i kolejne dwie z sukna angielskiego (falendyszu i sukna luńskiego)⁵⁴. Daje się zauważyć, że dość często wyżej wymienione szaty były wykonane z kombinacji droższych i tańszych rodzajów tkanin, droższe jedwabne tkaniny zwykle dawano na stronę przednią i wykorzystywano dla ozdoby (obramowania) ubrań. Wykonane w taki sposób ubiory wierzchnie najczęściej spotykało się wśród mieszczaństwa średniozamożnego.

Wśród nakryć głowy przeważały czapki z aksamitu, adamaszku, kitajki i jedna z jedwabiu, które były podszyte futrem. Wymieniono również kołpak aksamitny, dwa czepece, które były bogato ozdobione pozłocistymi i srebrnymi iglicami, a także wspomniano aksamitną szeroką czapkę od słońca, która widocznie wyglądała jak kapelusz. W historiografii przyjmuje się, że nakrycia głowy były związane z typem ubioru wierzchniego – do ubioru polskiego noszono czapki z futrem, natomiast kapelusze zakładano do ubioru tzw. niemieckiego⁵⁵. Jak widzimy, w garderobie Morawińskiego były ubrania zarówno polskiego stroju, tak i europejskiej mody.

Pościel, ręczniki i bielizna były upowszechnione wśród średniej warstwy mieszczaństwa lwowskiego w drugiej połowie XVI w. Dwuosobowa rodzina Morawińskich zostawiła po sobie dużą liczbę „dobrych obrusów”,

często z eleganckich tkanin – adamaszku, kitajki, podszywano je płótnem, zdobiąc wyłogami z dobrych gatunkowo tkanin, na przykład aksamitu. *Ibidem*, s. 169.

⁵² *Ibidem*, s. 160.

⁵³ Złotogłów to najbardziej luksusowa tkanina jedwabna, zdobiona cienką złotą lub srebrną nicią. Importowano ją najczęściej z Włoch, Francji czy innych krajów Europy Zachodniej, a także sprowadzano za pośrednictwem Ormian ze Wschodu, głównie Turcji i Persji. *Ibidem*, s. 128.

⁵⁴ W źródłach droższy gatunek sukna angielskiego nosi nazwę luńskiego, a w trzeciej ćwierci XVI w. pojawia się nowa nazwa sukna angielskiego – falendysz. Falendysz nieco przypominał sukno luńskie, które z czasem pogorszyło się i straciło dotychczasowe znaczenie. *Ibidem*, s. 108.

⁵⁵ *Ibidem*, s. 198; I. Замостяник, *Чоловічий*, s. 874–877.

poszewek na pierzyny i poduszki, prześcieradeł oraz ręczników. Najczęściej pościel była wykonana z niedrogich gatunków sukna – drelichowego i cwilichowego, tylko pięć prześcieradeł i trzy poszewki wykonano z droższego sukna kolońskiego. W testamencie w ogóle nie wymieniono bielizny pościelowej z adamaszku, atlasu czy tafty, które były popularne wśród szlachty i patrycjatu miejskiego. W powszechnym użyciu były również ręczniki: wymieniono dwa duże ręczniki, trzynaście małych oraz jeden ręcznik ozdobiony jedwabiem i kolorowym haftowaniem, które widocznie były wykorzystywane do mycia się w domu i w łaźni miejskiej. W domach prywatnych tylko wyjątkowo budowano łaźienki, ale łatwo dostępne były łaźnie miejskie. Często kąpiel stanowiła normę społeczną między innymi dlatego, że uważano, iż zapobiega chorobom⁵⁶.

Do bielizny spodniej w okresie wczesnonowożytnym zaliczano koszule – odzież, którą noszono bezpośrednio na ciele i przeznaczano do częstego prania. W okresie renesansu przyjął się zwyczaj rozcinania koszul z boku i zawężania rękawów przy dłoni, chętnie pokazywano również kołnierze koszul. W garderobie Morawińskich było po kilkanaście koszul męskich i damskich, wykonanych z sukna kolońskiego, przy niektórych zaznaczono, że miały zbierane rękawy i haftowane kołnierze; wśród damskich koszul trzy były bogato zdobione czerwonym aksamitem, pacierzami koralowymi i srebrnymi pozłacanymi knatlikami.

Cały ten majątek ruchomy został podzielony między instytucje kościelne i dobroczynne oraz między przedstawicieli bliższej bądź dalszej rodziny Wawrzyńca Morawińskiego lub też jego przyjaciół, sąsiadów i służby domowej. Wśród legatów na organizacje kościelne zostały wymienione następujące: „do Kościoła, do Żebraczej kaplicy, dla Szarych Mnichów⁵⁷, dla Białych Mnichów⁵⁸, Kanonikom, Wikariuszom, dla Klasztoru oo. Bernardynów oraz na potrzeby szpitala św. Ducha”. Spośród bliższej rodziny wymieniono: brata Macieja, jego syna z synową i córkę, siostrę bez podania jej imienia, Wojciecha – siostrzeńca żony. Niektóre elementy ubiorów męskich zostały przekazane egzekutorom testamentu: rajcom Janowi Zaleskiemu, Jakubowi Mieszkowskiemu, „Panu doktorowi Kołaczkowi”, „Albertowi, temu co ten spisek pisał”. Jak wspomniano wyżej, Morawiński w treści swojego testamentu konsekwentnie wyraził się, że nie zamierza przekazywać majątku przedstawicielom swojej rodziny – bratu Maciejowi czy siostrze, gdyż nie dostał niczego z domu rodzinnego, a dorobił się całego swojego majątku razem z żoną. Widocznie dlatego bardzo dużo rzeczy postanowił oddać swoim dalszym znajomym

⁵⁶ *Kultura Polski średniowiecznej XIV–XV w.*, red. B. Geremek, Warszawa 1997, s. 41.

⁵⁷ Orden franciszkanów.

⁵⁸ Orden dominikanów.

i ludziom, którzy z nim współpracowali, na przykład „Albertowi – słu-
dze pana Zaidlicza, albo dziewce jego Dorocie”, „Mzikotownam”, „Re-
ginie Kolczance, co służyła mi kilka lat, teraz za Janem Krawcem jest”,
„Marusi kucharce/służebnicy mojej”, „Annie z Kamieńca, przyjaciółce
mojej żony, co przyglądała ją przed śmiercią”, „Magdzie Wawrzyńco-
wej, która mieszka na moim folwarku”, „Wojciechowi z Krakowa, zna-
jomemu mojej żony”, „dzieweczkom Sebastiana Krawca”, część rzeczy,
zwłaszcza ubrań, została przekazana dla biednych ludzi – „dziewczyńce
jakiejs ubogiej sierocie”, „ubogim zakom rozdać”, „ubogim dziewcz-
kom rozdać”⁵⁹. Najwięcej rzeczy ruchomych zostawił dwóm kobietom,
które przez dłuższy czas pełniły u niego funkcję pomocy domowej. Były
to Regina Kolczanka i nieznana z nazwiska Marusia, która, jak niejed-
nokrotnie wspominał, również opiekowała się jego żoną przed śmiercią.
Ilość rzeczy, którymi obdarzył te dwie kobiety, równa się części mająt-
ku przekazanemu siostrze i bratu. Niejednokrotnie wspominał również
o przyjaciółce żony, która opiekowała się nią przed śmiercią. Możemy
widzieć w tym postanowieniu jego szacunek do pamięci o małżonce,
która zmarła nieco wcześniej od niego.

Według ostatniej woli Wawrzyńca Morawińskiego znaczna część rze-
czy z metali szlachetnych miała być przeznaczona na legaty kościołom
i instytucjom dobroczynnym. Szlachcic dokładnie wymienił cele daro-
wizn w poszczególnych obiektach kultowych, np.: „na krzyż do Kościo-
ła”, „na lichtarze” (świece), „na antependium, lub na ornat” czy np. „do
fary na grób, który w wielki piątek przybierają”, albo „na puszkę, z któ-
rą z Sakramentem chodzą”. Warto zauważyć, że najczęściej w praktyce
układania testamentów na cele pobożne były zapisywane sumy, które
miały być odzyskane od dłużników, a zapisy przedmiotów na dewocję
wskazywały na głęboką pobożność testatora⁶⁰. Badania A. Karpińskiego
o testamentach mieszczan lwowskich z lat 1550–1700 również wskazują,
że ponad 80% testatorów uczyniło dobroczynne legaty w postaci przeka-
zów pieniężnych, a szczegółowe dyspozycje w postaci dóbr ruchomych
należały raczej do wyjątków⁶¹. Akt ostatniej woli Wawrzyńca Morawiń-
skiego jest właśnie takim wyjątkiem. Przekazywanie szeregu cennych

⁵⁹ Przekazywanie niektórych rzeczy na rzecz służby domowej czy czeladzi było po-
wszechnie również w innych miastach, m.in w Warszawie czy Kijowie. Dokładniej na ten
temat vide: A. Karpiński, *Pauperes. O mieszkańcach Warszawy XVI i XVII wieku*, Warszawa
1983, s. 177–179; H. Білоуц, *Тестаменту*, s. 315.

⁶⁰ R. Kubicki, *Formy pobożności w mieście późnośredniowiecznym w świetle zapisów na rzecz
kościół i biednych w testamentach elbląskich (XV – początek XVI wieku)*, „Zapiski Historyczne”
2011, 76, 2, s. 183–184.

⁶¹ A. Karpiński, *Dobroczynne*, s. 365.

rzeczy, które miały być przeznaczone na ozdobę kościołów (łyżki srebrne, pasy srebrne lub pozłacane), może być świadectwem jego głębokiej pobożności oraz zaangażowania w działalność instytucji charytatywnych. Wspomnieć należy, że Morawiński pełnił funkcję ekonoma (zarządcy) szpitala św. Ducha.

Większość swojej broni testator przeznaczył do pozostawienia w domu lub na rzecz krawieckiego i rzeźnickiego cechu, m.in. zbroję z nakolannikami, kopaliny i rękawicę przekazał do cechu krawieckiego, „bo im pogorzało”, a spośród strzelb (rusznic prostych) trzy miały być oddane do cechu krawieckiego, a dwie do cechu rzeźnickiego. Zastępuje na uwagę fakt, że „garniec gorzałkowy ze wszystkim naczyniem do palenia gorzałki” rozporządził oddać „jakiemuś ubogiemu, który mógłby się utrzymywać z tej działalności”. Widocznie Wawrzyniec jako przedstawiciel klasy średniej, który sam dorobił się swojej fortuny, dobrze wiedział, że dzięki temu inwentarzowi ktoś o mniejszych statkach może dorobić się lepszego życia dla swojej rodziny.

Najczęściej tak dokładne inwentarze ruchomych dóbr sporządzano wtedy, gdy majątek ruchomy był na tyle pokąźny, że przewyższał koszty jego sporządzania (1–3 złote) lub zachodziła obawa, że pojawią się konflikty między spadkobiercami⁶². W przypadku Wawrzyńca Morawińskiego majątek rzeczywiście był duży, lecz innym powodem spisania dokładnej listy rzeczy ruchomych mogło być to, iż z góry zaplanował, że nie będzie przekazywał swoich nieruchomości rodzinie, dlatego ważnym dla niego było obdarowanie dobrami ruchomymi dalszych krewnych oraz znajomych.

Wszystkie swoje nieruchomości Wawrzyniec Morawiński również przekazał na dobroczynność. W testamencie zaznaczył: „ze wszystkim prawem, które mam na tych kamienicach, bracia, siostry i wszystkie przyjaciele oddałam, bom ja z ojczyzny i jednego kwarta nie wziął, sami tam wszystkiego używają..., bom ja sam na to i z żoną swą zarobił, pracował, żałował”. Nieruchomości nabyte przez niego we Lwowie nie były dobrami dziedzicznymi ani jego, ani jego żony, dlatego według prawa, nie mając żadnych zobowiązań wobec swojej rodziny ani rodziny żony, mógł swobodnie nimi dysponować. Dla brata Macieja i sióstr przeznaczył po 300 zł.

Świadectwem religijności i wyrazem świadomości obywatelskiej Wawrzyńca Morawińskiego jest fakt, że rozporządził, aby egzekutorowie sprzedali jego kamienice za 1000 zł i uzyskane koszty przeznaczyli na cele charytatywne: 300 zł – na szkołę u fary, aby „w szkole mieli na wyżywienie w wielkie święta i niedziele”; 100 zł – dla dzwonników; 100 zł – na lampę przed wielkim ołtarzem u fary; 300 zł – „dla Szarych

⁶² E. Piszczyk-Grin, *Inwentarz ruchomości Stanisława Brzyka, kupca i rajcy przemyskiego (1589 rok)*, „Rocznik Przemyski” 2016, 52, 1, s. 116.

mnichów na budowę kościoła”; 50 zł – do fary dla wikariuszy; 50 zł – dla oo. bernardynów; 50 zł – dla Szpitala św. Stanisława; 50 zł – dla szpitala św. Ducha. Oprócz tego dla potrzeb wikariuszy przeznaczył swój ogród na ul. Łyczakowskiej. Na swój pogrzeb Morawiński przeznaczył dość niewiele – 100 zł, i zaznaczył, że egzekutorowie mają je uzyskać od sprzedaży nieruchomości. Wybierając miejsce swojego pochówku, testator zwracał się do rajcy Jana Zaleskiego słowami: „i proszę mój miły Panie Zaleski, abyś mnie dał pochować w kościele podle mojej żony u fary”. Można przypuścić, że szczodre darowizny na rzecz miejscowych kościołów, klasztorów i szpitali zostały uczynione ze względu na prośbę o pochówek w katedrze lwowskiej. Biorąc pod uwagę fakt, że egzekutorami testamentu Morawińskiego byli przedstawiciele rady miejskiej, można również sugerować, iż mieli wpływ na jego decyzję. Bo przecież instytucje religijne były pod formalną opieką przedstawicieli rady miejskiej. Urzędnicy czuwali nad majątkiem Kościoła, szkoły farnej czy szpitali miejskich⁶³, dlatego korzystne byłoby dla nich przekonać osobę do przekazania majątku nie rodzinie, a na rzecz instytucji kościelnych.

W wykazie długów mieszczanina Morawińskiego na uwagę zasługuje fakt, że wśród jego dłużników były takie znane osoby jak: rajca Wolf Szolcz starszy⁶⁴ (10 zł), ksiądz arcybiskup⁶⁵ (19 zł), Sebastian Zorawinski podkomorzy Halicki (55 zł)⁶⁶. Natomiast wymieniając swoje długi, zaznaczył, że winien rajcy Szymonowi (zapewne Szymonowi Magistrowi)⁶⁷ i Jaroszewi Świercickiemu za sukno, Pawłowi Wolkowskiemu za pół beczki miodu oraz rajcy Janowi Zaleskiemu dług. Widocznie Wawrzyniec był dobrze znany w mieście, intensywnie współpracował z przedstawicielami różnych branż i pragnął dorobić się większego majątku.

Chociaż dość często zdarzały się wypadki, kiedy rodzina protestowała przeciwko woli testatora i prowadziła długie procesy sądowe⁶⁸, z wpisów

⁶³ A. Bartoszewicz, *Religijność*, s. 14.

⁶⁴ *Urzędnicy miasta*, nr 169.

⁶⁵ Widocznie był to ówczesny arcybiskup lwowski Stanisław Słomowski (1565–1575): J. Krętosz, *Organizacja archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego od XV wieku do 1772 roku*, Lublin 1986, s. 69.

⁶⁶ Sebastian Zorawinski, podkomorzy halicki (1572–1581). *Urzędnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku: (ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka)*, w: *Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku*, t. 3, z. 1, oprac. K. Przyboś, Wrocław 1987, s. 56.

⁶⁷ Dokładniej o życiu i działalności Szymona Magistra vide: O. Hul, *Szymon z Brzezina*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 50, red. A. Romanowski, E. Orman, Warszawa–Kraków 2015, s. 273–274.

⁶⁸ U. Sowina, *Testament mieszczan krakowskich o przekazywaniu majątku w późnym średniowieczu i we wczesnej nowożytności*, w: *Sociální svět středověkého města*, red. M. Nodl, Praha 2006 (*Colloquia mediaevalia Pragensia*, 5), s. 174; M. Wilczek-Korczewska, *Konflikty*

do ksiąg radzieckich za 1574 r. dowiadujemy się, że rodzina Morawińskich zgodziła się z ostatnią wolą zawartą w testamencie. Brat Wawrzyńca uznał, że przyjął od egzekutorów „dla siebie i dla swoich sióstr Małgorzaty i Doroty po 300 fl. oraz inne rzeczy ich brata”⁶⁹. A w lutym tegoż roku Mikołaj Puchacz⁷⁰, ekonom szpitala św. Ducha, i Melchior Szolc Wolfowicz⁷¹, ekonom szpitala św. Stanisława na przedmieściu, uznali, że przyjęli od egzekutorów testamentu po 50 zł na rzecz każdego ze szpitali⁷². Jednak nieruchomości Wawrzyńca Morawińskiego nie zostały sprzedane, a już następnego roku cały jego majątek ruchomy i nieruchomy stał się przedmiotem sporu między radą miejską a bogatym lwowskim mieszczaninem Janem Zaidliczem, który jednocześnie był serwitorem królewskim⁷³. Ostatni twierdził, że dobra te po bezpotomnej śmierci właściciela według prawa kaduka⁷⁴ zostały przekazane przez kró-

rodzinne na tle majątkowym w świetle wielkopolskich inwentarzy i testamentów z XVII wieku. *Zarys problematyki*, w: *Spółczesność a rodzina*, red. I.M. Dacka-Górzyńska, A. Karpiński, „Spółczesność staropolskie. Seria nowa”, t. 3, Warszawa 2011, s. 149–169; K. Mrozowski, *Spór o spadek o mienie a kultura prawna mieszkańców Starej Warszawy w połowie XVI wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2013, 61, 2, s. 277; N. Biłous, *Konflikty w rodzinach mieszkańców miast Wołynia w świetle testamentów z XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2013, 61, 2, s. 317–325.

⁶⁹ ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 16, s. 121.

⁷⁰ *Urzędnicy miasta*, nr 196.

⁷¹ *Urzędnicy miasta*, nr 591.

⁷² ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 16, s. 150, 151.

⁷³ Jan Zaidlicz – bogaty mieszczanin lwowski, który w latach 1576–1577 stanął na czele mieszczan lwowskich podczas wystąpienia społecznego przeciwko władzom miasta. Polski mediewista Jan Ptaśnik podkreślał, że Zaidlicz był „biegły w prawie”, dlatego zajmował się prawnymi aspektami konfliktu w sądzie. Pochodził ze Lwowa, z bogatej rodziny, jego przodkowie zasiadali w urzędach miejskich od drugiej połowy XV w. W aktach sądowych Lwowa był wzmiankowany z tytułem „nobilis et famatus”, ale nie wiadomo, czy oficjalnie kiedykolwiek uzyskał status szlachcica, gdyż do 1578 r. był obywatelem Lwowa. Niewątpliwie był dobrze znany w środowisku szlacheckim. W 1578 r., po uregulowaniu sporu pomiędzy społeczeństwem a radą miejską, przybył do ratusza w obecności znanych szlachciców i dobrowolnie zrzekł się obywatelstwa miejskiego. Również został wymieniony w tym samym roku w księgach lwowskiego sądu miejskiego jako szlachcic i poborca podatków ziemi lwowskiej (dokładniej o Janie Zaidliczu vide: О.В. Гуль, *Ян Зайдлич і його участь у виступі львівського посільства проти міської ради в 1576–1577 рр.*, „Генеалогічні Записки” 2014, 12, s. 1–10).

⁷⁴ Prawo kaduka w miastach królewskich należało do regaliów, niekiedy król przekazywał prawo do pobierania wskazanych kaduków na inne osoby czy instytucje. Miasta z kolei zabiegały o to, aby majątek pozostawał w dyspozycji rady miejskiej. Dokładniej na ten temat vide: E. Kizik, *Prawo kaduka w Gdańsku XVI–XVIII w.*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2004, 52, 2, s. 5–14.

la Piotrowi Zborowskiemu⁷⁵, a od niego dostały się we władanie właśnie Zaidlicza⁷⁶. Jednak według przywileju z 1555 r.⁷⁷ prawo rozporządzania dobrami po bezpotomnej śmierci miejscowych mieszczan należało do kompetencji rady miejskiej, a dochody od tych dóbr miały być wykorzystane na odbudowę miasta. Z tego powodu rajcy sprzeciwiali się przejęciu powyższych nieruchomości przez Jana Zaidlicza. Trudno powiedzieć, w jaki sposób rozwiązał się ten spór. Wiadomo, że w marcu 1577 r. Jan Zaidlicz przedstawił w grodzie lwowskim dekret królewski, według którego Stefan Batory potwierdził jego prawo do tych majątności⁷⁸, lecz już następnego roku został on pozbawiony obywatelstwa miejskiego za udział w wystąpieniu społecznym przeciwko radzie miejskiej i wyprowadził się z miasta. W aktach za kolejne lata nie odnaleziono żadnych wzmianek o wykonaniu testamentu Wawrzyńca Morawińskiego.

Na podstawie analizy przedstawionego aktu ostatniej woli mieszczanina lwowskiego Wawrzyńca Morawińskiego można zauważyć, że nieco różnił się on od innych testamentów mieszczan lwowskich. Testament został ułożony niezwykle precyzyjnie i subtelnie, można na jego podstawie dokładnie scharakteryzować majątek ruchomy i nieruchomy średniozamożnego mieszczanina lwowskiego. Warto zauważyć, że spora część odzieży należącej do Wawrzyńca i jego żony ukazuje bogactwo i różnorodność kultury materialnej mieszczan lwowskich. Widać, że ówczesni lwowianie nie mieli szczegółowo określonych preferencji mody – popularnością cieszyły się zarówno elementy odzieży z krajów europejskich, jak i krajów wschodnich. Zapisy w typowych testamentach mieszczańskich koncentrowały się wokół rozporządzeń majątkowych między krewnymi i sumami zapisanymi na legaty dla kościołów. Natomiast Wawrzyniec Morawiński, nie mając żadnej bliższej rodziny w mieście (nie miał dzieci, a jego żona zmarła nieco wcześniej od niego), większość swojego majątku przekazał na cele charytatywne, a odzież i elementy wyposażenia domu nakazał rozdać wśród znajomych, sług i sąsiadów. Widocznie podstawowym powodem sporządzenia przez niego testamentu była chęć uporządkowania wszystkich spraw, które prowadził za życia i które nie zostały dotąd uregulowane.

⁷⁵ Piotr Zborowski – wojewoda krakowski (1574–1580): *Urzednicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, w: *Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku*, t. 4, z. 2, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1990, nr 409.

⁷⁶ ЦДІАЛ, ф. 9, оп. 1, спр. 336, s. 1091, 1209.

⁷⁷ *Привілеї міста Львова XIV–XVIII ст.*, oprac. М. Капраль (Monumenta Leopolitana / Львівські історичні пам'ятки, т. 1), Львів 1998, nr 150.

⁷⁸ ЦДІАЛ, ф. 9, оп. 1, спр. 336, s. 1209, 1229.

Podstawą edycji jest oryginalny testament Wawrzyńca Morawińskiego znajdujący się w księdze rady miejskiej oznaczonej sygnaturą 15 z zespołu Magistrat miasta Lwowa (fond 52), zamieszczony na stronach 1142–1156. Edytując rękopis, zastosowano zasady *Instrukcji wydawniczej* Kazimierza Lepszego⁷⁹, zalecające modernizację pisowni oraz interpunkcji. W niektórych przypadkach pozostawiono w pierwotnej postaci słowa charakterystyczne, oddające zwyczaje językowe epoki (np. axamitny, xtałt, oddawam, xiądz, executor).

ANEKS

Wola ostateczna i spis rzeczy wszystkich Pana Wawrzyńca Morawińskiego mieszczanina lwowskiego⁸⁰.

Najpierw wielki pas srebrny pozłocisty futrowany blaszkami ze środka srebrnymi pozłocistymi z różyczkami, na którym pasie czetek szesnaście okrom zankłów, na których zanklach i na przeczce herby pana Morawińskiego, ten odkazuję do fary do Kościoła na Krzyż. Item drugi pas srebrny takież też z różyczkami i z Aniołkami, na którym Aniołków dziesięć, a puklików z obłaczki dziewięć okrom zankli poprzeczka prosta, ten odkazuję Maciejowi bratu swemu. Item trzeci pas srebrny z różyczkami białymi czetek na nich dwadzieścia i jedna i zankiel pozłocisty, ten odkazuję Reginie Kościance, [która] teraz za Janem Krawcem jest, służyła mi kilka lat. Item pas czwarty srebrny powszedni ten Maruśce odkazuję, która służyła przy mnie aż do śmierci mojej. Item tkanka złota na brunatnym axamicie, zankiel w niej srebrny pozłocisty, ten odkazuję Annie z Kamieńca przyjaciółce mojej żony. [s. 1444] Item naczółek srebrny, który oddawam do Żebraczej Kaplicy na potrzeby. Item łyżek wielkich srebrnych dwanaście z Apostoły z herbu R[odu] Morawińskiego te też do fary na Krzyż odkazuję. Item łyżek mniejszych srebrnych jedenaście, te odkazuję na poprawę Kościoła do Szarych Mnichów. Item Korczak srebrny z pozłocistymi krajami i z Ieloniejem pozłocistym na dnie pośrodku korczaka, ten Maciejowi bratu swemu odkazuję. Item kubek srebrny na lewkach z obłaczkami pozłocistymi, lewki białe, ten odkazuję siostrze, o której Maciej brat mój dobrze wie, i temu to polecam, aby jej oddał. Item knatlików srebrnych z guzikami trzydzieści i trzy te odkazuję do Szarych Mnichów na poprawę kościoła. Item pierścionków złotych sześć, wszystkie z czerwonymi kamyczkami, te odkazuję na pozłocenie tego krzyża, na który oddał pas i łyżki. Item cyny dobrej robionej sztuk osiemdziesiąt,

⁷⁹ *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych: od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lep-szy, Wrocław 1953.

⁸⁰ ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 15, с. 1142–1156.

które ważą kamieni osiem, tej oddawam Kanonikom kamień jeden, Viciariom kamień jeden. Mnichom Szarym kamień, Mnichom Białym kamień, do Kościoła tychże Mnichów na lichtarze kamień jeden, do fary do Kościoła na wielki Ołtarz na lichtarze kamień jeden. Do Żebraczej kaplicy na lichtarze kamień jeden. Item teźże cyny dobrej na lichtarze do Mnichów Szarych kamień jeden. Item cyny prostej sztuk trzydzieści i dziewięć, która waży kamieni pięć. Tej cyny podlejszej do Ś[więtego] Ducha na lichtarze kamień jeden, a cztery kamieni przyjaciołom.

Szaty

Najpierw szuba purpurowa szara, lisią podszyta z bramami bobrowymi haczki srebrne u niej, te odkazuję bratu swemu Maciejowi. Item szubka czarna czamletowa lisią podszyta z bramami bobrowymi haczki srebrne w niej, te oddawam dziewczekom Sebastiana Krawca. Item szubka czarnego uterfinu lisią podszyta z sznurami czarnymi jedwabnymi, te odkazuję siostrze, aby ją Maciej brat oddał jej. Item szubka uterfinowa dziką lissią podszyta [s. 1145] z sznurami czarnymi, te odkazuję Wojciechowi, żony mojej siostrzeńcowi, rzeźnikowi. Item kozuch lissi zawojkowy z bobrem, ten oddawam panu Janowi Zaleskiemu Rajcy. Item szubka z dzikiego Czanktu nowogrodki podszyta z bramami bobrowymi, kołnierz w niej kuni, to oddawam siostrze. Item szubka machaerowa dzikim królikiem podszyta z kołnierzem Kunim Albertusowi słudze pana Zaidliczowemu albo dziewczę jego Dorocie oddawam. Item szubka czamletowa czarna powszednia obloczysta [w] futro pospolite, te oddawam Jagnie, dziewczę Albertusowey, która służy na ten czas u pana Zaidlicza. Item kamizelkę Adamaszkową brunatną axamitem bramowaną, brzuszkami królikowymi podszyta, te oddawam synowcowi, synowy Macieja brata mego. Item kietlik czamletowy czarny odziewalny, ten oddawam siostrze, a Maciej brat to tej ma oddać. Item Dupla to oddawam bratu Maciejowi. Item Giermak zielony purpurianski, u którego knatki srebrnych pozłocistych osiem i petlice ze złota, ten oddawam synowcowi synowi Maciejowemu. Item suknia czarna falendyszowa z sznurami czarnymi, te oddawam panu Doktorowi Kołaczкови. Item kopieniak białym płótnem podszyty, sukno czerwone w okrąg, ten oddawam Wikariom, kiedy z Sacramentem w deszcz trafi się jechać. Item Giermak dziki purpurianski bramowany stroką czarną, ten oddawam dziewczę pana Sebastiana Krawca. Item Giermak brunatny, kytaiką modrą bramowany, sukno lepsze niżli Włoskie, ten oddawam Maruście służebnicy swojej. Item suknia modra lunska i tą oddawam Albertusowi, temu co ten spisek pisał. Item szubka z kitajki zielonej żeńska podszyta wiewiórkami, tę oddawam siostrzenicy Maciejowej dziewczę. Item letnik kitajki dzikiej duple z rękawami, xtalt axamitny u niego, ten oddawam do kościoła farskiego na antepedium. Item letnik czarny [s. 1146] terolkiem rękawami, xtalt axamitny u niego, ten oddawam

dzieweczkom pana Sebastiana Krawca. Item suknia dzika purpurianska z rękawami długimi, xtalt axamitny u niej, tę oddawam niewieście – żonie Macieja brata mego. Item suknia dzika uterfinowa z rękawami długimi, xtalt axamitny, dziewczynce jakiejś ubogiej sierocie. Item płaszcz nowy [z] włoskiego sukna [z] przodu z adamaszkiem czerwonym, ten oddawam Wojciechowej żonie, synowca żony mojej. Item drugi płaszcz powszedni [z] przodu [z] adamaszkiem czerwonym podszyty, ten oddawam Magdzie Wawrzyńcowej, która mieszka na folwarku moim. Item szorc płócienny królikami podszyty, ten oddawam Marusi służebnicy. Item kitlik krótki adamaszkowy czerwony axamitem bramowany i z bramą bobrową, ten oddawam dziewczętom pana Sebastiana Krawca. Item drugi kitlik adamaszkowy dziki axamitem bramowany też z bramą bobrową ten oddawam synowicy. Item trzeci kitlik adamaszkowy czerwony podszyty, ten oddawam Reginie Kościance. Item czapka nowa axamitna, kuną podszyta z wyłószkami sobolowymi, ten oddawam bratu Maciejowi. Item druga czapka stara axamitna kuną podszyta, tę odkazuję Marusi służebnicy. Item trzecia czapka adamaszkowa czarna kuniem futrem starym podszyta, tę odkazuję Dorocie Albertusównie. Item czwarta kytajczana czapka królikami podszyta [z] wyłószkami kunimi, tę odkazuję Reginie Kościance. Item czapka axamitna szeroka dla słońca, tę też Reginie Kościance odkazuję. Item pułsztuczek czamletu czarnego nierobionego, ten do Szarych Mnichów do Kościoła na Ornat odkazuję. Item dwie kuni dobre, te odkazuję p. Jakubowi Mieszkowskiemu rajcy. Item gardło kunie, i to temuż panu Jakubowi rajcy. Item mieczka sobola kunami podszyta i tę temuż panu Jabubowi [s. 1147] Moraszowski odkazuję. Item kołpak axamitny królikami podszyty [z] kuną z przodu Albertusowi odkazuję. Item czapka jedwabna z sznura czarna, panu Doktorowi odkazuję. Item kaftan zamszowy płótnem podszyty bez kołnierza, i drugi kaftan też zamszowy szaro szmalcowany, oba Maciejowi bratu swemu odkazuję. Item czepiec jedwabny kosmaty długi z iglicami pozłocistymi srebrnymi, ten odkazuję żonie Maciejowej brata mego. Item czepiec Morawski z iglicami srebrnymi, ten siostrze odkazuję, Maciej ma jej oddać. Item cingatur dwie, jedna brunatna z czerwonym, a druga czerwona z zielonem, te odkazuję do Szarych Mnichów do kościoła na pulpit. Item obrusów dobrych dwadzieścia i jeden, tych odkazuję Wikariom pięć, Bernardinom pięć, dziewczkom pana Sebastiana cztery, Reginie Kościance trzy, Marusi kucharce trzy, Albertuszowi jeden. Item poszew cwelichowych na pierzynę pięć, Maciejowi bratu dwie, siostrze jedna, Sebastianowym dziewczkom dwie odkazuję. Item drelichowa poszwa jedna na pierzynę, a trzy na poduszki, te odkazuję Marusi kucharce swojej. Item poszew wielkich na pierzyny płóciennych osiem odkazuję: siostrze trzy, bratu dwie, ubogim dziewczętom trzy. Item poszewek małych [z] płótna tkackiego na poduszki osiem odkazuję: bratu trzy, Reginie Koścince dwie, Marusi

kucharcze dwie, Annie, co żony przyglądała jedną, co najlepsza. Item Kolonkich poszewek trzy: Annie, co żony przyglądała jedną, Marusi jedną, a Reginie drugą odkazuje. Item prześcieradeł Kolonskich pięć do Kaplicy żebraczej, do fary odkazuje dwie na mury, do Szarych Mnichów jedną na mury, Wojciechowi, żony mojej bratu dwie odkazuje. Item [s. 1148] Prostych prześcieradeł dziesięć, tych odkazuje Wojciechowi, żony bratu dwie, a bratu trzy, Albertusowi dwie, Mzikotowej jedno, Marusi kucharcze jedno, a Wawrzikowej jedno. Item ręczników długich dwa, tej odkazuje do kościoła do fary. Item ręczników mniejszych czynowatych trzynaście odkazuje bratu jeszcze trzy, Wojciechowi do Krakowa cztery, Reginie dwa, Marusi kucharcze dwa. Item prześcieradeł grubych cztery odkazuje Wawrzikowej jedno, Annie, co przyglądała żony mojej jedno, Marusi jedno, Reginie jedno. Item poszwa jedna wielka prosta i poszewka jedna Jadwidze świniarce odkazuje. Item obrusów prostych dwa odkazuje – Wawrzikowi jeden, a drugi Marusi służebnicy. Item ręczników niekrojanych we dwa sztukach łokci sześćdziesiąt i cztery, tych odkazuje do fary do kościoła łokci dziesięć, do Bernardynów łokci dziesięć, do Białych Mnichów łokci dziesięć, do Franciszkanów łokci dziesięć, Wicariuszom łokci dziesięć, panu Zaleskiemu łokci dziesięć, a Reginie cztery łokcie. Item obrus czenowaty cudny modrem i czerwonym przetykany, którym, aby do kościoła do fary. Item ręcznik na końcowi i we środku jedwabiem rozmaitym barwy różnej haftowany, który też do kościoła ma być do fary. Item koszul kolonskich z białym szyciem dziesięć, odkazuje ich bratu cztery, Wojciechowi do Krakowa dwie, panu Zaleskiemu cztery. Item koszul [ze] zbieranymi rękawami i kołnierzami wyszywanymi dwie, te do kościoła do fary odkazuje. Item koszul prostych z paskami pod kołnierzami cztery, te ubogim żakom rozdać. Item koszul okrom pasków też żakom rozdać dwie. Item chustek ze złotem i końców i z strzępkami czerwonymi dwie do Kaplicy Szpitalnej oddawam. Item drugich chustek około krajów ze złotem dwie, tych oddawam do kościoła farskiego. Item chustka jedwabiem wyszywana jedna, i te do fary do kościoła oddawam. [s. 1149] Item koszulek Kolonskich paniej czternaście, tych oddawam Mzikotownam cztery, Reginie dwie, Marysi dwie, ostatek rozdać ubogim dziewczekom. Item koszul opadlistych długich dwie, te oddawam jedną Marusi, a drugą Reginie. Item prostych koszulek dziewięć, te rozdać ubogim dziewczekom, a dwie dać Magdzie. Item koszulek z poszywanymi wzorkami Albertusównam dać trzy. Item z tkanką koszulka, te oddawam Marusi słudze jedną. Item obojczik adamaszkowy czerwonym axamitem bramowany knatlikow srebrnych pozłocistych w niej, co trzydzieści, ten oddawam do fary na grób, który na wielki piątek przybierają, albo na puskę, co z Sacramentem chodzą. Item pacieże koralowe z dziesiątkami srebrnymi, których jest dwanaście, a jabłko srebrne na końcu trzynaste, to odkazuje siostrze, brat niechaj jej odda. Item mieszek

czerwony Atlasowy złotem haftowany z sznurą złotą do Kaplicy żebraczej pod pacifical oddawam. Item fartuchów zbieranych dziesięć, tych oddawam Reginie dwa, Marusi dwa, Dorocie Albertusównie dwa, a cztery rozdać ubogim dziewczekom. Item ścierek cztery oddawam: Marusi jedną, Reginie jedną, a Mzikotówni dwie. Item fartuchów prostych pięć rozdać ubogim dziewczekom w szpitalu. Item Rantuchów i podwik jedenaście, Reginie dwie podwyższe, Marusi dwie, Wawrzikowej jedną, Mzikotówni rąbek oddawam, a drugie ubogim dziewczekom rozdać. Item obrusów w sztuce niekrojonych łokci długich piętnaście, Wikariom oddawam łokci pięć, Mnichom Białym pięć, Bernardinom pięć. Item pierzyn wielkich trzynaście, między którymi ich jest z poszwami dwie, Marusi dwie, Reginie dwie, Mzikotówni dwie, Albertusowi jedną z poszwą, Annie jedną do Szpitala, Urszuli jedną, Jadwidzę do szpitala jedną, ostatek rozdać ubogim dziewczekom. Item poduszek siedem, Reginie dwie, Marysi dwie, Wawrzikowej jedną, [s. 1150] Albertusowi dwie oddawam, między którymi ich jest cztery z poszewkami. Item prześcieradeł tych co z pościelą cztery. Item przedze cienkiej sztuk pół szostej te sprzedać y rozdać ubogim. Item zgrzobney przedze szadka jedna i łokci pół pięta sprzedać. Item pana Pawła Wolkowskiewicza dwie szaty żeńskie, jedna axamitna złotogłowem bramowana, a druga adamaszkowa biała axamitem bramowana. Item suknia czerwona Włoska z axamitem w skrzyni [to] Marusi kucharki jej własna za którą nic nie winna, aby jej była wydana, aby jej nie hamowano. Item kobierec Turecki żółty do fary do kościoła oddawam. Item opończa na scenie jedna i te do kościoła do fary. Panwy wielkich cztery, do Szarych Mnichów dwie, do Wicariów dwie oddawam. Item mniejszych tobyń cztery, Marusi dwie, a Reginie dwie oddawam. Item mniejszych panwi jeszcze dwie, Albertusowi ich oddawam. Item patelnię vitraną oddać rozkazuję. Item kotłów wielkich dwa panu Kołaczkowski Doctorowi rozkazuję oddać i mały kociołek jeden. Item garnków miedzianych trzy do szpitala jeden wielki oddać, a drugie Bernardynom dwa oddać. Item zbroja jedna z nakolannikami i dwa kopaliny i trzecia przyłbica, rękawice zbrojne, to oddawam do Cechu Krawieckiego wszystko, bo im pogorzało. Item szkatuły na korzenie dwie, jedna czarna, a druga czerwona cudne oprawionych złotem, jedna Wikariom, a druga Mnichom oddawam. Item siekier dwie, a dwie Wikariom. Item topór rzeźniczy, ten do szpitala Ś[więtego] Ducha oddawam. Item siekiera osadzona, która Marusi oddawam. Item wilków żelaznych pięć, do szpitala dwa, do Wikariów dwa oddawam. Item nogi żelazne pod kocioł Mnichom Szarym oddać rozkazuję. Item dzbanków Tureckich pięć kapłanom rozdać rozkazuję, Item szklanek Weneckich jedenaście, panu Doktorowi, a panu Zaleskiemu dać rozkazuję. Item lichtarzy mosiądzowych siedem, dwa o trzech rurkach. [s. 1151] A jeden o czterech rurkach, dwa o dwu rurkach, a dwa o jednej rurce. Wikariom dwa o dwu rurkach, o trzech rurkach

dwa do fary do kościoła, jeden o czterech rurkach do Żebrawskiej kaplicy, a drugi do Szarych Mnichów. Item korona do izby o pięciu rurkach panu Zaleskiemu oddać rozkazuję. Item durszlaków miedzianych dwa, jeden większy, a drugi mniejszy, jeden Reginie mniejszy, a Marusi większy dać rozkazuję. Item garniec Gorzałkowy ze wszystkim naczyniem do palenia gorzałki ubogiemu komu co by się chciał spomóc, dać rozkazuję. Item roznów żelaznych sześć między nimi jeden mały, do Wikarów dwa, do Szarych Mnichów dwa, Reginie jeden, a Marusi jeden, Arkabuzow P[anu] Zaleskiemu dwa, panu Doktorowi dwa, panu Jakubowi Moraszkowi jeden oddać rozkazał. Ruznic prostych pięć do Cechu Krawieckiego trzy, a do Rzeźniczego cechu dwie, Rohatyn dwie, jedna wielka, a druga mała, w domu zostawić rozkazał. Mieczów dwa, jeden wielki, a drugi mniejszy w domu zostawić. Item szablica dobra jedna, w domu zostawić. Item kord jeden Albertusowi rozkazał oddać. Item łuków w domu zostawić dwa. Item rur mosiądzowych do Kuss dwie. Item mieczek pospolity do Kuchni ubogiem rozdać. Item szczotek żelaznych co len czesać dwie. Item tartek co sery trą dwie. Item browar ze wszystkim naczyniem do warzenia piwa z beczkami miodowymi i piwnymi. Item kocioł mój własny w szpitalu stoi, w którym kotle miedzi jest kamieni pół szesnasta, za którą zapłaciłem panu Wolfowi staremu ten sprzedać i ubogiem rozdać. Item kotłów dwa co na kuchni bywały, jeden do Bernardynów, a drugi Wikariom oddawam. Item blacha miedziana jedna, którą do szpitala oddawam. Item kamienicę podle Krawieckiego domu, tę panom Executorom niczym napisaniem polecam i wmożyłam sprzedać mają. [s. 1152] Także i połowę kamienicy między Xędzem Arcybiskupem a Schilingowską kamienicą ze wszystkim prawem które mam na tych kamienicach bracia, siostry i wszystkie przyjaciele od tych kamienic oddałam, bom ja z ojczyzny i jednego kwartuła nie wziął, sami tam wszystkiego używają. A tak niechaj ten, co się mianowicie któremu dostało i odkazało przestają, a z dobrą wolą przyjmą, bom ja sam na to i z żoną swą robił, pracował, żałował. A jeśliby więc te kamienice czy to executorowie sprzedali [w]tedy oddawam na miłosierdne uczynki tysiąc złotych, wedle jako się tym to panom executorom najlepiej zda. Item naprzód z tego tysiąca złotych oddawam na szkołę u fary, trzysta złotych, aby mieli stąd pożywienie na wielkie święta i na niedzielę. Item z[ako]nnikom też oddawam sto złotych. Item na lampę przed wielki ołtarz u fary, sto złotych. Item do Szarych Mnichów na budowanie kościoła trzysta złotych. Item Wikar[om] do fary złotych pięćdziesiąt. Item do Bernardynów złotych pięćdziesiąt. Item do Świętego Stanisława do szpitala złotych pięćdziesiąt, a do Ś[więtego] Ducha do szpitala pięćdziesiąt złotych. Item bratu Maciejowi z siostrą złotych czterysta. Item Wojciechowi przyjacielowi mej żony nieboszczki, który mieszka w Krakowie sto złotych, a jeśliby więc chciał wymyślać co, więcej się domagać, tedy mu nie dawać, jeno dziesięć grzywien

wedle zapisu. Item Marusi i Reginie, które służyły jeszcze za nieboszczki żony po dziesięciu grzywnach oddać. Item ten ogród mój na Łyczakowie oddawam Wikariom wszystkim, a oni wszelkie onera z niego będą winni zastępować, o co W[asze] M[o]ści proszę, aby tak było. Item na pogrzeb swój jeśli na nie Pan Bóg mnie dopuści teraz, tedy na pogrzeb odkazuję sto złotych, acz teraz gotowych nie mając, tedy teraz schować tak jako może być, potym gdybyście pieniędzy za te domy dostali, tedy w ten [s. 1153] czas obchód znaczny uczynić. A proszę mój miły panie Zaleski, abyś mnie W[asza] M[ość] dał pochować w kościele podle mojej żony u fary. Ostatek co by było wieczny za te dwie kamienicy moje, to W[asza] M[ość] niżej opisanym Executorom w moc dawam, abyście tym wedle baczenia swego na miłosierdne uczynki szacowali.

Długi, co mi kto dłużeń

Matis Kozuszek Mielnik został mi dłużeń z czynszów młynskich, których mi nie płacił trzy lata, na rok po czterdzieści złotych liczby polskich złotych sto i dwadzieścia. A osobno tenże Matis winien mi pożyczonych pieniędzy złotych pięć. Item Stanisław Pasinek tego Kozuszka, winien mi za jeden rok z tegoż młyna złotych dwadzieścia i pięć. Item Szczesny Szala Turkowicz mieszczanin lwowski winien mi jest gotowych pieniędzy złotych siedemdziesiąt. Item Pan Wolf Stary rajca lwowski winien mi złotych dziesięć. Item J[ego]mość Xiądz Arcybiskup terażniejszy winien mi jest z Testamentu nieboszczyka Xiędza Poniatowskiego proboszcza mensjonarskiego złotych dziewiętnaście. Item tenże Jegomość Xiądz Arcybiskup winien mi jest złotych dziesięć, które zastąpił za panią Nazareńską, która mi była winna czynsz od mieszkania. Item J[ego]mość pan Sebastian Zorawiński Podkomorzy Halicki winien mi jest złotych pięćdziesiąt i pięć i dwadzieścia cztery. Item Neta Rakowiczowa za beczkę miodu winna mi złotych jedenaście. Item Trojanowski służebnik J[ego]mości pana Kamienieckiego, za sztukę płótna złotych półpięta. Item Mandel Żyd złotnik, co mieszkał u mnie na tyle w Inter gmachu, winien mi czynszu czerwonych złotych dwa. Item Simon Słodownik zięć pana Antoniego winien mi jest od wrot tylnych, według Decretu panów radziec i szacunku mularskiego złotych dwadzieścia. Item tenże Simon został mi winien za dwa lata czynszu, za każdy rok po siedem złotych, złotych [s. 1154] czternaście, z tych części których on w izbie, w sieni i w browarze moim używał. A teraz od Wielkiej Nocy do Ś[więtego] Michała, ten że Simon został mi jest winien złotych półczwarta. A ten to Simon, browar swym kosztem zbudował i każdy i wszystko co było potrzeba do browaru, okrom kotła i kotliny. A ściany wszystkie od browaru jam swym groszem zbudował, na to mi i grosza jednego nie dał. Item Jan Piekarz winien mi jeszcze został za jatkę Chrypkowską trzy grzywny i trzy grosze, z tych trzech grzywien oddawam dwie

grzywny Chrupkowej. Item Tomas Tkacz winien mi na imienin złotych dwadzieścia, ale mu odpuszczam złotych pięć. Item Stelmach Brodzki brat, winien mi dwie grzywny za piwo, które niech, aby dał złotych dwa. Item Greta Witkówna, która mieszka w Hidkowym domu przed bramą Krakowską, winna mi za przemiślankę miodu złotych sześć. Item Szczęsny Krawiec, który mieszka w Iwaszkowym domu [na] Krak[owskim] przedmieściu, winien mi złotych trzy. Item Kubna szynkarka, która u Hanusa Scholcza na Piekarskiej ulicy, winna mi złotych dwa i sześć. Item Tkaczka Borsukowa dziewczka w Zamarstynowie złotych trzy. Item Jarosz Świecicki winien mi złotych piętnaście, które wziął od Anny Liszki woskobójniczki w Haliczu. Item pan Sulaticki winien mi za dwadzieścia i cztery pary pętlic. Item u Milky mam długu pewnego grzywien szesnaście. Item Aniołowa Garnczarka winna mi złotych osiem. Item Józef puszkarz winien mi też złotych dwa. Item u Jakuba Krawca zięcia Rozmussowego mam sto złotych, które był dał na zadatek stawu Wirbńskiego, który był z nim na poły kupił, dałem jemu dziewięćdziesiąt złotych, acz dadzim rozdał złotych dziesięć, które też w moc W[aszyn] M[ościom] polecam.

Długi com ja winien komu, acz nie sam za się, ale za inne, a wszakoż i żem ręczył płacić winieniem. [s. 1155] Naprzód panu Szymonowi Rajcy za sukno, com Sulatickiemu brał fakrów szesnaście, Talar po gr[osz] trzydzieści trzy. Item temuż panu Simonowi za sukno morawskie com brał temuż panu Sulatickiemu złotych trzy. Item pan Jarosz Swierczicki winien temuż p[anu] Szymonowi za sukno, com ja brał złotych trzy. Item ten, że to Świeczicki winien Wrotnemu za wieczerze, com ja brał u niego złoty jeden, gr[osz] osiemnaście. Są też u mnie jednego dobrego człowieka złotych czternaście, które, aby były oddane do Szarych Mnichów na poprawę kościoła. Winieniem też słudze jednemu złotych cztery, ale podobno umarł, a tak te cztery złote, aby też były tam, że do Szarych Mnichów na kościół oddane. Winieniem też panu Pawłowi Wolkowskiemu od pułbecza miodu złotych osiem, gr[osz] jeden. Item panu Janowi Zaleskiemu rajcy winieniem złotych czterdzieści i osiem:

A tento Wawrzyniec Morawiński będąc za dobrego rozumu i pamięci dobrej uczynił szafarzami i exekutorami tego wszystkiego co tu spisał, wszystkim jednaką i zupełną moc dając jednemu jako drugiemu i prosił, aby inaczej nie czynili, czy to exekutorowie jedno tak jako tu napisano stoi, każdemu oddali co komu polecił. A ustawił do tego szafarstwa albo exekuty wolą swą. Naprzód pana Doktora Mikołaj[a] Smieszka, pana Jana Zaleskiego, pana Jackba Mieszkowskiego. Przy czym byli opatrzni Jan Gorczyca i Jan Kostogryzek, Starszy Łyczakowski, Jan Dwornik z Zamarstynowa i Martyn Mielnik też z Zamarstynowa, i Ja Albertus com pisał. Stało się to w Sobotę, dzień Świętego Stanisława w Jesieni Roku Tysięcznego pięćsetnego siedemdziesiątego wtórego.

Źródło: ЦГИАЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 15, s. 1142–1156.

REFERENCES (BIBLIOGRAFIA)

Archival sources (Źródła archiwalne)

- Tsentrалnyi derzhavnyi istorichnyi arkhiv Ukrainy m. Lviv [Центральний державний історичний архів України м. Львів]:
fond [фонд] 9, opys [опис] 1, sprava [справа] 336.
fond [фонд] 52, opys [опис] 2, sprava [справа] 13–16.

Printed sources (Źródła drukowane)

- Album civium Leopoliensium. Rejestry przyjęć do prawa miejskiego we Lwowie 1388–1783*, wyd. A. Janeczek, t. 1–2, Poznań–Warszawa 2005.
- Ius municipale, to jest miejskie majdeburskie, nowo z łacińskiego i z niemieckiego na polski język z pilnością i wiernie przełożone*, wyd. G.M. Kowalski, Kraków 2011.
- Katalog testamentów z krakowskich ksiąg miejskich do 1550 r.*, oprac. J. Wysmulek, Warszawa 2017.
- Pryvilei mista Lvova XIV–XVIII st.*, oprac. M. Kapral (*Monumenta Leopolitana / Lvivski istorichni pamiatky*, t. 1), Lviv 1998 [*Привілеї міста Львова XIV–XVIII ст.*, oprac. М. Капраль (*Monumenta Leopolitana / Львівські історичні пам'ятки*, т. 1), Львів 1998].
- Rody ziemiańskie XV i XVI wieku. Zestawione według dzielnic, w których były osiedlone*, zestawił J. Krzepela, Kraków 1930.
- Testamenty mieszczan warszawskich od XV do końca XVII wieku. Katalog*, wyd. A. Bartoszewicz, A. Karpiński, K. Warda, Warszawa 2010.
- Testamenty mieszkańców lwowskich z drugiej połowy XVI i z XVII wieku. Katalog*, oprac. O. Winnyczenko, Warszawa 2017.

Studies (Opracowania)

- Bartkiewicz M., *Odzież i wnętrza domów mieszczańskich w Polsce w drugiej połowie XVI i w XVII wieku*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974.
- Bartoszewicz A., *Religijność mieszkańców późnośredniowiecznego Szadku w świetle aktów ich ostatniej woli*, „Biuletyn Szadkowski” 2018, 18.
- Bartoszewicz A., *Testament jako źródło do badań nad piśmiennością mieszczańską w późnym średniowieczu*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2011, 59, 3–4.
- Biłous N., *Konflikty w rodzinach mieszkańców miast Wołynia w świetle testamentów z XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2013, 61, 2.
- Biłous N., *Testamenty kyian seredyny XVI – pershoi polovyny XVII st.*, Kyiv 2011 [Білоус Н., *Тестаменти киян середини XVI – першої половини XVII ст.*, Київ 2011].
- Biłous N., „*Vyznavaiu sym moym tastamentom y vostaneiu voleiu sveiu*”. *Testamenty volynskykh mishchanok kintsia XVI–XVII st.*, „Sotsium. Almanakh sotsialnoi istorii” 2017, 13–14 [Білоус Н., „*Визнаваю сим моим тастаменьтом и востанею волею свою*”. *Тестаменти волинських міщанок кінця XVI–XVII ст.*, „Соціум. Альманах соціальної історії” 2017, 13–14].
- Dworzaczek W., *Przeniesienie szlachty do stanu mieszczańskiego w Wielkopolsce w XVI i XVII wieku*, „Przegląd Historyczny” 1956, 47, 4.
- Głowacka-Penczyńska A., *Testamenty mieszkańców małych miast wielkopolskich z XVII w.*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2011, 59, 3–4.
- Hul O., *Lviv u XVI stolitti: misto konfliktiv ta porozumin*, Lviv 2018 [Гуль О., *Львів у XVI столітті: місто конфліктів та порозумінь*, Львів 2018].
- Hul O., *Szymon z Brzezina*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 50, red. A. Romanowski, E. Orman, Warszawa–Kraków 2015.

- Hul O.V., *Yan Zaidlich i yoho uchast u vystupi lvivskoho pospilstva proty miskoi rady v 1576–1577 rr.*, „Henealohichni Zapysky” 2014, 12 [Гуль О.В., Ян Зайдліч і його участь у виступі львівського поспільства проти міської ради в 1576–1577 рр., „Генеалогічні Записки” 2014, 12].
- Kapral M., *Upokii dushi po virmensky: zapovit lvivskoho kuptsia Vartika vid 10 serpnia 1461 r.*, „Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii istorychna” 2019 [Капраль М., Упокій душі по вірменськи: заповіт львівського купця Вартика від 10 серпня 1461 р., „Вісник Львівського університету. Серія історична” 2019].
- Karpiński A., *Dobroczynne i religijne legaty lwowskich mieszczan w świetle ich testamentów z lat 1550–1700*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2011, 59, 3–4.
- Karpiński A., *Pauperes. O mieszkańcach Warszawy XVI i XVII wieku*, Warszawa 1983.
- Karpiński A., *Zapisy „pobożne” i postawy religijne mieszczanek polskich w świetle testamentów z II poł. XVI i XVII w.*, w: *Tryumfy i porażki. Studia z dziejów kultury polskiej XVI–XVII w.*, red. M. Bogucka, Warszawa 1989.
- Kizik E., *Prawo kaduka w Gdańsku XVI–XVIII w.*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2004, 52, 2.
- Kocherkevych Ya., *Pobozhni formuly u zapovitakh mishchan m. Lvoova druhoi polovyny XVI–XVII stolit: dyplomatychnyi analiz*, „Arkhivy Ukrainy” 2010, 5 (270). [Кочеркевич Я., Побожні формули у заповітах міщан м. Львова другої половини XVI–XVII століть: дипломатичний аналіз, „Архіви України” 2010, 5 (270)].
- Kocherkevych Ya., *Pobut lvivian XVII st. (dzhereloznavchyi analiz zapovitiv)*, „Studii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva” 2003, 10 [Кочеркевич Я., Побут львів’ян XVII ст. (джерелознавчий аналіз заповітів), „Студії з архівної справи та документознавства” 2003, 10].
- Kocherkevych Ya., *Zapovity lvivskykh mishchan XVII st.*, „Arkhivy Ukrainy” 2009, 5 (265) [Кочеркевич Я., Заповіти львівських міщан XVII ст., „Архіви України” 2009, 5 (265)].
- Krętosz J., *Organizacja archidiecezji Lwowskiej obrządku łacińskiego od XV wieku do 1772 roku*, Lublin 1986.
- Kubicki R., *Formy pobożności w mieście późnośredniowiecznym w świetle zapisów na rzecz kościoła i biednych w testamentach elbląskich (XV – początek XVI wieku)*, „Zapiski Historyczne” 2011, 76, 2.
- Kultura Polski średniowiecznej XIV–XV w.*, red. B. Geremek, Warszawa 1997.
- Lazorak B., *„Ja, uboha nedostoina hrishnytsia...”: testament lvivskoi mishchanky Anny Krasovskoi 1714 roku*, „Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii istorychna” 2013, 48 [Лазорак Б., „Я, убога недостойна грішниця...”: testament львівської міщанки Анни Красовської 1714 року, „Вісник Львівського університету. Серія історична” 2013, 48].
- Leśniak F., *Ruchomości mieszczan jako atrybuty stratyfikacji społecznej (XVI–XVIII w.)*, „Res Gestae. Czasopismo Historyczne” 2015 (1).
- Lylo I., *Do pytanńia pro shchodenne zhyttia lvivskykh mishchan XVI st. (za inventarem osobystykh rechei Sofii Afendyk)*, „Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii istorychna” 2015, 51 [Лильо І., До питання про щоденне життя львівських міщан XVI ст. (за інвентарем особистих речей Софії Афендик), „Вісник Львівського університету. Серія історична” 2015, 51].
- Mrozowski K., *Spór o spadek i o mienie a kultura prawna mieszkańców Starej Warszawy w połowie XVI wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2013, 61, 2.
- Petryszak B., *Pisarze miejczy lwowscy jako testatorzy i spadkobiercy od XIV do pierwszej połowy XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2013, 61, 2.
- Piszczek-Grin E., *Inwentarz ruchomości Stanisława Brzyka, kupca i rajcy przemyskiego (1589 rok)*, „Rocznik Przemyski” 2016, 52, 1.

- Popiołek B., *Woli mojej ostatniej testament ten... Testamenty staropolskie jako źródło do historii mentalności XVII i XVIII wieku*, Kraków 2009.
- Pośpiech A., *Majątek osobisty szlachcica w świetle wielkopolskich pośmiertnych inwentarzy ruchomości z XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 1981, 29, 4.
- Sowina U., *Testamenty mieszczan krakowskich jako źródła do badań nad stronami rodzinnymi imigrantów w krakowskiej elicie władzy (Przykład Jana z Reguła na Mazowszu)*, w: *Elita władzy miasta Krakowa i jej związki z miastami Europy w średniowieczu i epoce nowożytnej (do połowy XVII wieku)*. Zbiór studiów, red. K. Pacuski, Kraków 2011.
- Sowina U., *Testament mieszczan krakowskich o przekazywaniu majątku w późnym średniowieczu i we wczesnej nowożytności*, w: *Sociální svět středověkého města*, red. M. Nodl, Praha 2006 (Colloquia mediaevalia Pragensia, 5).
- Turnau I., *Słownik ubiorów. Tkaniny, wyroby pozatkackie, skóry, broń i klejnoty oraz barwy znane w Polsce od średniowiecza do początku XIX w.*, Warszawa 1999.
- Urzednicy miasta Lwowa w XIII–XVIII wieku, oprac. M. Kapral, w: *Spisy urzędników miejskich z obszaru dawnej Rzeczypospolitej, Śląska i Pomorza Zachodniego*, t. 7, Ziemia Ruskie, z. 1, Lwów–Toruń 2008.
- Urzednicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku. Spisy, w: *Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku*, t. 4, z. 2, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1990.
- Urzednicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku: (ziemia halicka, lwowska, przemyska, sanocka), w: *Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku*, t. 3, z. 1, oprac. K. Przyboś, Wrocław 1987.
- Vinnychenko O., „Pobozhna smert”: zapovit lvivskoho vormenskoho yepyskopa Dedata Nersesovycha (1709 r.), „Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia istorychna”, 2012 [Вінниченко О., „Побожна смерть”: заповіт львівського вірменського єпископа Дедата Нерсесовича (1709 р.), „Вісник Львівського університету. Серія історична”, 2012].
- Vinnychenko O., „Poriatunok dushi” u svitli testamentiv lvivskykh virmen XVII–XVIII stolit [Вінниченко О., „Порятунок душі” у світлі testamentів львівських вірмен XVII–XVIII століть], w: *Lwów: miasto – społeczeństwo – kultura. Studia z dziejów miasta*, t. 9, *Życie codzienne miasta*, red. K. Karolczak, Ł.T. Sroka, Kraków 2014.
- Vinnychenko O., *Testament lvivskoho patrytsiia Martsina Kampiana (1629 r.)*, „Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia istorychna”, 2017 [Вінниченко О., *Тестамент львівського патріція Марціана Кампіана (1629 р.)*, „Вісник Львівського університету. Серія історична” 2017].
- Wilczek-Karczewska M., *Konflikty rodzinne na tle majątkowym w świetle wielkopolskich inwentarzy i testamentów z XVII wieku. Zarys problematyki*, w: *Spółczesność a rodzina*, red. I.M. Dacka-Górzyńska, A. Karpiński, *Spółczesność staropolskie. Seria nowa*, t. 3, Warszawa 2011.
- Wysmulek J., *Przejawy religijności mieszczan krakowskich na podstawie XIV-wiecznych testamentów i zapisów pobożnych*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 2010, 54.
- Wysmulek J., *Testamenty mieszczan krakowskich (XIV–XV wiek)*, Warszawa 2015.
- Zamostianyk I., *Cholovichy i odiah lvivskykh mishchan kintsia XVI – pershoi polovyny XVII st.*, „Narodoznavchi zoshyty” 2016, 4 (130) [Замостяник І., *Чоловічий одяг львівських міщан кінця XVI – першої половини XVII ст.*, „Народознавчі зошити” 2016, 4 (130)].
- Zamostianyk I., *Testament lvivskoho arkhitekta Pavla Rymlianyua (1618)*, „Ukrainskyi arkhitehrafichnyi shchorichnyk. Zbirnyk naukovykh prats” 2009, 13 [Замостяник І., *Тестамент львівського архітектора Павла Римлянина (1618)*, „Український архітектурний щорічник. Збірник наукових праць” 2009, 13].
- Zamostianyk I., *Testament lvivskoho kramaria, bratchyka Uspenskoï tserkvy Leska Maletskoho (1589)*, w: *Kultura i mystetstvo zakhidnoukrainskykh zemel. Zbirnyk statei*, red. V. Aleksandrovych, Lviv 2019 [Замостяник І., *Тестамент львівського крамаря,*

- братчика Успенської церкви Леська Малецького (1589), w: *Культура і мистецтво західноукраїнських земель. Збірник статей*, red. В. Александрович, Львів 2019].
- Zamostianyk I., *Zapovit lvivskoho peredmishchanyna Ivana Kurylovycha (1652)*, w: *Lvivska Stavropihiia: istoriia, personali, vzaiemnyu. Zbirnyk statei, nauk*, red. V. Aleksandrovych, I. Orlevych, Lviv 2017 [Замостяник І., *Заповіт львівського передміщанина Івана Куриловича (1652)*, w: *Львівська Ставропігія: історія, персоналі, взаємини. Збірник статей, наук*, ред. В. Александрович, І. Орлевич, Львів 2017].
- Zamostianyk I., *Zapovit sviashchennyka tserkvy sviatoho Teodora Tyrona u Lvovi o. Yosypa 1621 roku*, w: *Z istorii zachidnoukrainskykh zemel. Zbirnyk statei*, red. I. Orlevych, Lviv 2018 [Замостяник І., *Заповіт священника церкви святого Теодора Тирона у Львові о. Йосипа 1621 року*, w: *З історії західноукраїнських земель. Збірник статей*, red. І. Орлевич, Львів 2018].
- Zazuliak Yu., *Zapovit lvivskoho virmenyna Vartika z 1461 roku*, „Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia istorychna” 2017 [Зазуляк Ю., *Заповіт львівського вірменина Вартика з 1461 року*, „Вісник Львівського університету. Серія історична” 2017].

NOTA O AUTORZE

Olha Hul – doktor, pracownik naukowy Wydziału Historii Średniowiecznej Instytutu Ukrainoznawstwa imienia Iwana Krypiakiewicza Narodowej Akademii Nauk Ukrainy. Absolwentka Wydziału Historycznego Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki. Stopień doktora uzyskała na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Zainteresowania badawcze: historia miast i mieszczaństwa w późnym średniowieczu i okresie wczesnonowoczesnym, samorząd miejski, władze miejskie Lwowa w XVI w., historia życia codziennego, biografie mieszczan lwowskich, historiografia okresu międzywojennego, historia lokalna.

ABOUT THE AUTHOR

Olha Hul – PhD, researcher at the Department of Medieval History of the Ivan Kryp-
iakievych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. Graduate of the History Department of Ivan Franko National University of Lviv. She obtained her PhD at the Faculty of Humanities of Maria Curie-Skłodowska University in Lublin. Research interests: history of cities and the bourgeoisie in the late Middle Ages and early modern period, municipal government, municipal authorities of Lviv in the 16th century, history of everyday life, biographies of Lviv burghers, historiography of the interwar period, local history.

